

Guillem Belmar

Universitat de Califòrnia, Santa Barbara

LES XARXES VIRTUALS I EL CATALÀ: ACTITUDS, USOS I EL PAPER DE LES COMUNITATS VIRTUALS COM A REFUGIS D'ÚS

RESUM

Les xarxes virtuals han esdevingut eines de comunicació gairebé imprescindibles, i la comunicació virtual (*Computer-Mediated Communication*) representa un percentatge cada cop més elevat dels nostres intercanvis comunicatius. És per això que aquest article pretén estudiar les actituds i els usos del català a les xarxes socials a través d'un qüestionari i de l'anàlisi de dues comunitats virtuals: un grup de Facebook i el l'etiqueta #català a Twitter.

Paraules clau: comunicació virtual, xarxes virtuals, comunitats virtuals, català.

ABSTRACT

Social media has become an almost indispensable tool of communication, and Computer-Mediated Communication makes up an increasingly large percentage of our communicative exchanges. This is why this article intends to study the attitudes and uses of Catalan on social media via a questionnaire and the analysis of two virtual communities: one Facebook group and the hashtag #català on Twitter.

Keywords: Computer-Mediated Communication; social media, virtual communities, Catalan.

INTRODUCCIÓ

La globalització ha canviat l'activitat i la interacció social, i ha remodelat els repertoris sociolingüístics, la informació que transmetien (Blommaert, 2009) i fins i tot la manera en què ens expressem en cada llengua (v. per exemple, Crystal (2006) sobre el 'netspeak', Cassany i Comas (2011) sobre la interacció escrita en línia; McCulloh (2019) sobre les noves normes del llenguatge a Internet). Les possibilitats per a l'intercanvi cultural i lingüístic han esdevingut un aspecte clau de la ciutadania global (Jaffe, 2012), la qual cosa ens ha dut a parlar del multilingüisme com un objectiu desitjable. En aquest nou món global, gent d'arreu es troba interconnectada (v. per exemple, Reig & Vilchez, 2013), les idees flueixen i les expressions culturals s'exporten i s'importen de la mateixa manera que els béns de consum (Belmar & Glass, 2019). I malgrat tot, el discurs sobre el multilingüisme segueix sent incoherent: se'ns recorda constantment que necessitem aprendre una llengua estrangera, però a la pràctica el discurs que predica el multilingüisme es redueix a defensar la combinació: llengua estatal més l'anglès.

L'ús de l'anglès com a llengua de comunicació en contextos globals, com per exemple l'internet, ens ha dut a una aparent homogeneïtzació lingüística cada cop més incòmoda davant les lluites de les minories (lingüístiques) per a reclamar espais i discursos propis (Belmar & Glass (2019), v. Kymlicka (1995), Bornman (2003), Eisenberg & Spinner-Halev (2005)).

Aquesta lluita per al manteniment lingüístic i la creació d'espais comunicatius i dominis d'ús per a llengües minoritzades ha patit una transformació evident amb l'adveniment de la comunicació virtual (coneguda en anglès amb el terme *Computer-Mediated Communication*) (Reershemius (2017), v. també Pietikäinen & Kelly-Holmes (2011), Belmar & Glass (2019)). La comunicació virtual ha redefinit els nostres intercanvis comunicatius, tot 'des-localitzant-los' i 'des-temporitzant-los' (Blommaert, 2019: 113) —aquest concepte de des-localització i des-temporalització de la comunicació ens recorda al terme "comunicació ubiqua" usat en literatura acadèmica sobre l'ús de les noves tecnologies com a recursos educatius (v. per exemple, Castells (2003); Nava Díaz, Chavira Juárez, Hervás Lucas & Bravo Rodríguez (2009)). Per tal de sobreviure a llarg termini, les llengües minoritzades també han de prendre part en aquests processos, i cal començar per obtenir una presència digital significativa (v. Buszard-Welcher (2000), Soria (2016), Belmar, (2020a)).

Cada cop s'estén més la visió que la presència d'una llengua minoritzada en l'àmbit digital és essencial per a projectes de revitalització i manteniment lingüístic (Soria, 2016). Entre d'altres, s'ha postulat que la presència digital d'una llengua l'associa amb la modernitat, eleva la percepció que en tenen els propis parlants, n'encoratja l'ús (Jones, 2013) i augmenta el coneixement de la diversitat lingüística que té la població en general. Independentment de l'ús que pugui encoratjar (en línia o en d'altres àmbits), tot sembla indicar que incrementar la presència digital de les llengües minoritzades és un pas necessari per a l'apoderament d'aquestes comunitats, i les xarxes socials ofereixen la plataforma ideal (v. Belmar (2020b), Belmar & Glass (2019)). Les oportunitats interactives de les xarxes socials i l'ús generalitzat que se'n fa permeten que els parlants de llengües minoritzades puguin crear els seus propis espais de comunicació sense dependre de mediació o finançament governamental (Belmar & Glass, 2019).

De fet, l'estudi de la comunicació virtual en llengües minoritzades, sobretot a les xarxes socials, ha tingut un gran impacte en l'estudi de les pràctiques bilingües i multilingües (v. Cassany i Comas (2011), Reershemius (2017)), la construcció del discurs (v. Reig & Vilchez (2013); Tagg & Seargeant (2015)), la construcció de la identitat (v. Díaz (2011); Reig & Fretes Torruela (2011)), l'activisme lingüístic, social i polític (v. Lasén Díaz (2006), Teruelle (2012), Fernández-Planells, Figueras-Maz, & Feixa Pàmpol (2014), Feixa Pàmpols, Fernández-Planells, & Figueras-Maz (2016)), la consciència lingüística (v. Warren & Jennings (2015), Belmar (2018)), l'educació lingüística (v. Leeson & Sheikh (2007); Reinhardt (2017)), la vitalitat lingüística (v. Jongbloed-Faber, Velde, Meer, & Klinkenberg (2016)), el paisatge lingüístic (v. Ivkovic & Lotherington (2008)), la socialització (v. Reinhardt & Thorne (2017)), la revitalització lingüística (v. Paricio-Martín & Martínez-Cortés (2010)), la promoció lingüística (v. Bonsey (2018)), les ideologies lingüístiques (v. Davis-Deacon (2018), Szczepankiewicz (2018)), els usos lingüístics (v. Keegan, Mato, & Ruru (2015), Lillehaugen (2016); Pischlöger (2016), McMonagle, Cunliffe, Jongbloed-Faber, & Jarvis (2019)), la traducció i localització (v. Scannell (2012) i la política lingüística (v. Jones & Uribe-Jongbloed (2013)).

La presència digital, doncs, es postula com a necessària per pal·liar els efectes de la divisió lingüística digital, i és una de les claus per a l'apoderament de les comunitats lingüístiques minoritzades d'arreu del món (v. Belmar (2020a)). En aquest article explorarem el paper que les xarxes socials tenen a l'hora d'augmentar la presència social d'una llengua minoritzada (el català) i els efectes que això pot tenir en l'ús i en la percepció de la llengua.

PRESÈNCIA DIGITAL

Segons Chaffey (2018), el 53% de la població mundial és usuària d'internet, i un 42% és actiu a les xarxes socials —la qual cosa representa un augment del 9% respecte el 2017. Aquests percentatges són encara més elevats a Amèrica (66%), Europa (55%) i a l'Orient Mitjà (53%) (Chaffey, 2018). Tot i l'elevat nivell d'ús de les xarxes socials, i les immenses possibilitats per a la diversitat que ofereixen, la veritat és que el món digital és molt menys divers que el món físic. Al voltant d'un 54% de tots els llocs web són en anglès, seguit pel rus (6,1%), l'alemany (6%), l'espanyol (4,9%), el francès (4%), el japonès (3,4), el portuguès (2,9%), l'italià (2,3%), el persa (2%) i el polonès i el xinès (amb un 1,7% cadascun) (Chaffey, 2018). La representació de llengües minoritzades en l'àmbit digital, doncs, sembla que és força anecdòtica, i suposa una lluita constant per tal de mantenir rellevància en una atmosfera cada cop més homogènia (Belmar & Glass (2019), cf. Soria (2016), Belmar (2020a) sobre la importància d'augmentar la diversitat lingüística a la xarxa).

Una presència digital insuficient, o una total manca d'aquesta, té conseqüències directes: la 'divisió lingüística digital' (Soria (2016), v. també Belmar (2020a)). Els efectes d'aquesta divisió són diversos, alguns encara desconeguts i d'altres que solem justificar tot argumentant que els parlants de llengües minoritzades poden superar aquestes dificultats fent ús d'alguna altra llengua que coneguin. Això no obstant, segons Soria (2016), la divisió lingüística digital crea desigualtats a diferents nivells: drets lingüístics desiguals, desigualtat d'oportunitats per a totes les llengües i per a tots els ciutadans, accés desigual a la informació i a serveis, accés desigual al desenvolupament tecnològic, dignitat digital desigual i desigualtat d'oportunitats per a la supervivència lingüística.

La Viquipèdia, per exemple, és un dels llocs webs més diversos. De les 7.000 llengües que es parlen al món, 304 tenen una versió de la Viquipèdia, però només 15 tenen més d'1 milió d'articles (l'anglès, el cebuà, el suec, l'alemany, el francès, el neerlandès, el rus, l'italià, l'espanyol, el polonès, el samarà, el vietnamita, el japonès, el xinès i el portuguès). Totes aquestes llengües —amb les excepcions notables del cebuà (16 milions de parlants) i el samarà (2,6 milions de parlants)— són llengües estatals. El català (10 milions de parlants) és l'única altra llengua minoritzada que apareix a la llista de les 20 viquipèdies amb més articles. El nombre d'articles, emperò, no és l'única variable que hauríem d'observar. El fet és que el contingut i la qualitat dels articles també varia de manera dràstica depenent de la llengua en què es llegeix la informació (v. per a més informació, Miquel-Ribé & Laniado (2018), Belmar (2020a)).

ÚS DE LLENGÜES MINORITZADES A LES XARXES SOCIALS I ACTITUDS

Els resultats de l'estudi de Belmar (2020a) (N=259, dels quals 46 eren catalanoparlants) mostren que la gent, en general té una actitud positiva cap a l'ús de les llengües minoritzades a les xarxes socials. Els resultats d'aquesta enquesta també semblen indicar que les llengües minoritzades són força presents en el paisatge lingüístic virtual (Ivkovic & Lotherington, 2008) dels parlants, com a mínim a les seves xarxes socials, ja que al voltant d'un 85% dels enquestats afirmen que els seus amics utilitzen alguna llengua minoritzada com a mínim 'a vegades'. A més a més, la majoria de parlants afirmen que fan servir la seva llengua (minoritzada) amb bastanta freqüència a les xarxes socials (un 81,1% dels enquestats, de fet, afirma que usen la llengua com a mínim 'a vegades').

Pel que fa a les raons que els parlants donen per no utilitzar la llengua a les xarxes socials, un gran percentatge dels participants mostren una manca de confiança en la seva habilitat per usar la llengua, sobretot a l'hora d'escriure-la. Sembla que aquest és un problema comú entre parlants de llengües minoritzades (v. per exemple, Jongbloed-Faber et al. (2016) sobre el cas del frisó occidental, o Paricio-Martín & Martínez-Cortés (2010) sobre el cas de l'aragonès). Podríem pensar que en el cas del català això no n'afecta l'ús, però sembla que tot

i la presència al sistema educatiu i el prestigi social de què gaudeix el català —que en comparació a d'altres llengües, com l'aragonès, és força favorable— no són suficients, i cal destinar més esforços per assegurar-nos que ningú no se sent poc preparat per utilitzar la seva llengua.

Apart dels coneixements de la llengua, els participants en l'estudi de Belmar (2020a) també apunten a 'estratègies de disseny d'audiències' (v. Marwick & Boyd (2011), Androutsopoulos (2013)). El disseny d'audiències (o *audience design* en anglès) es refereix al procés pel qual els parlants planifiquen les característiques del seu missatge abans d'emetre'l partint de les característiques de la que suposen en serà l'audiència. Aquesta planificació afecta el contingut del missatge, però també el codi que s'escull. En les xarxes socials, però, aquesta audiència és imaginada, i és de fet el mateix usuari que s'imagina una audiència per cada publicació que fa. Si l'audiència catalanoparlant no és prou rellevant per a l'usuari en qüestió —sigui pels motius que sigui— això podria relegar el català i d'altres llengües minoritzades a un ús simbòlic a la xarxa (v. Belmar & Glass (2019) sobre el potencial de les comunitats virtuals com a refugis d'ús per a llengües minoritzades).

COMUNITATS VIRTUALS COM A REFUGIS D'ÚS

És una realitat inqüestionable que les xarxes socials han esdevingut eines de comunicació habitual, sobretot entre els més joves, per a qui la comunicació virtual representa un percentatge molt elevat dels seus intercanvis comunicatius diaris. Aquests intercanvis es defineixen pel seu caràcter translocal, transtemporal i multimodal (v. Blommaert (2019), que a la vegada es tradueix en una *desterritorialització* del concepte "llengua" (Belmar & Glass (2019), v. Kelly-Holmes & Atkinson (2017))¹. La llengua d'internet, de fet, sovint és descrita com a híbrida, mixta, un codi on les fronteres entre llengües es desdibuixen. Aquestes característiques ens fan pensar en el transllenguatge (o *translanguaging*), que entén les llengües com a codis de comunicació fluids (Poza, 2017) i se sol definir, de manera simplificada, com el procés d'experimentar i expressar en dues o més llengües (Baker, 2011: 288), tot derrocant jerarquies entre llengües (Velasco & García, 2014: 7). Segons Cenoz i Gorter (2017), per tal d'assolir transllenguatge sostenible, les llengües minoritzades necessiten refugis, refugis d'ús on poder 'respirar tranquil·les' (Fishman, 1991 els anomena *breathing spaces*).

De la mateixa manera que l'adveniment de la impremta va fer possible identitats grupals més àmplies i va donar lloc al nacionalisme (Anderson, 1983), l'adveniment de la comunicació virtual sembla que ens ha dut un nou concepte d'identitat grupal (cf. Kavoura (2014), v. també Reig & Fretes Torruela (2011) sobre les identitats digitals), que ja no es basa en fronteres geogràfiques (v. Moriarty, 2015) sinó que ho fa en experiències i interessos compartits (v. per exemple, Norman, 2014) i amb una participació cada cop més activa dels membres del grup (v. Kelly-Holmes & Atkinson, 2017). I d'entre aquests interessos, una llengua minoritzada en comú ha esdevingut un clar signe d'identitat grupal (v. Eisenlohr (2004), Zappavinga (2012); e.g. Díaz (2011) Johnson & Callahan (2013)).

Per a les llengües minoritzades, la comunicació virtual presenta solucions a la manca d'oportunitats de practicar la llengua en una àrea geogràfica en concret, un criteri que sovint s'utilitza com a base del concepte "comunitat de pràctica" (v. Wenger, 1998). En molts casos la minorització ha assolit un estadi en què els parlants es troben dispersos, i la comunicació entre ells en el món físic és gairebé inexistent fora de l'àmbit familiar (és el cas, per exemple, del carelià o el ladino). En d'altres casos, un gran nombre de parlants ha migrat tot cercant noves oportunitats i, per tant, ja no es troben immersos en àrees on puguin parlar la seva llengua cada dia (per exemple, hi ha un nombre cada cop més elevat de parlants de gilbertès desplaçats a Nova Zelanda a causa de l'augment del nivell del mar). D'altres es troben immersos en processos de reclamació lingüística i necessiten establir espais per aprendre la llengua sense gaire finançament (és el cas, per exemple, del mapudungun, el garifuna o el grec de Calàbria). A més a més, les comunitats virtuals també ajuden a facilitar la comunicació transnacional entre comunitats en una situació més favorable (com poden ser els casos del català, l'irlandès, el gal·lès o el basc).

¹ Les implicacions d'aquesta *desterritorialització* del concepte llengua van més enllà dels objectius d'aquest article. En breu, però, fa referència al fet que cada cop és menys possible parlar de comunitats lingüístiques basant-nos en criteris de concentració geogràfica —prèviament ja testat per comunitats disperses, com els parlants de jiddish o romaní per posar-ne dos exemples força coneguts.

Belmar i Glass (2019) suggereixen que les comunitats virtuals són el candidat ideal per al rol de refugis d'ús per a llengües minoritzades en un lloc d'intens translingualisme (Blommaert, 2019: 1) com és la comunicació virtual, especialment a les xarxes socials. Per a aquests autors, una comunitat virtual pot constituir un refugi d'ús —depenent del context i el perfil dels membres— si: a) la llengua minoritzada és l'única llengua usada a la comunitat; b) la llengua minoritzada és la llengua d'ús preferent però es permet l'ús d'altres llengües (sol ser el cas de grup creat per i per a nous parlants o aprenents); c) la llengua minoritzada (el seu context sociolingüístic, la seva gramàtica, el seu lèxic, etc.) és el principal tema de discussió del grup, sobretot si aquestes discussions es fan *en* la llengua minoritzada; i d) no es discuteix l'estatus de la llengua minoritzada com a *llengua* (i no pas com a dialecte) (Belmar & Glass, 2019).

En aquest article analitzarem el potencial que representa l'ús de les etiquetes (o hashtags) a les xarxes socials com a comunitats virtuals obertes, on l'únic element en comú és l'ús d'una etiqueta que serveix als usuaris per agrupar les piulades i interactuar amb d'altres usuaris que participen en l'ús de la mateixa etiqueta (v. per exemple, Fernández-Planells et al. (2014) i Feixa Pàmols et al. (2016) sobre l'ús de les etiquetes en moviments juvenils; en relació a llengües minoritzades, v. Bonsey (2018) sobre les comunitats de *fandom* de mèdia en irlandès a Twitter a través de l'estudi d'etiquetes en aquesta llengua). A més a més, també analitzarem el paper dels grups de Facebook com a comunitats virtuals. En aquest cas, el grup simula una “comunitat de pràctica” (v. Wenger, 1998), però sense les limitacions geogràfiques o temporals (v. Belmar & Glass, 2019) que típicament li són atribuïdes.

#CATALÀ A TWITTER

En aquesta secció presentarem els resultats de l'observació de 200 piulades amb l'etiqueta #català, fets entre el 17 i el 24 d'agost de 2019. N'assenyalarem la llengua o les llengües utilitzades a les piulades i els categoritzarem en sis temes: llengua catalana, videojocs, lectura, música, ciència i miscel·lània². Aquests sis temes no van ser escollits per endavant, sinó que són el resultat de l'observació i l'anàlisi de totes les piulades recollides.

Les etiquetes poden ser considerades eines d'indexació temàtica, però també eines de selecció d'audiències en contextos com les xarxes socials, on l'audiència és imaginada (v. Marwick & Boyd (2011), Androutsopoulos (2013)). Per aquest motiu considerem que l'estudi de l'ús d'aquestes eines és necessari per entendre el funcionament i les característiques de les comunitats virtuals que se'n puguin derivar, així com certes característiques bàsiques de la comunitat —en aquest cas— catalanoparlant a Twitter (v. per exemple, McMonagle et al. (2019), en què analitzen l'ús de les etiquetes #cymraeg, #frysk i #gaeilge, per la llengua gal·lesa, el frisó occidental i l'irlandès respectivament).

LLENGUA

La gran majoria de les piulades analitzades, el 92% de les piulades (184 de 200), són escrites exclusivament en català. També hem observat piulades monolingües en anglès (3,5%, 7 piulades) i en castellà (1%, 2 piulades), a més de piulades bilingües (2,5%, 5 piulades, 2 de les quals amb la combinació castellà-català i 3 amb la combinació català-anglès) i 2 piulades trilingües en català, occità i arpità (ambdues escrites pel mateix usuari). Podem observar, doncs, que les piulades monolingües en català són majoria en aquesta etiqueta, probablement perquè els usuaris n'han fet un ús descriptiu. És a dir, l'etiqueta sembla que s'ha utilitzat per marcar la llengua en què està escrita la piulada.

Taula 1. *Llengües utilitzades a les piulades analitzades*

Llengua/Llengües	Nombre de piulades	Percentatge de la mostra
Català	184	92%
Anglès	7	3,5%
Català-anglès	3	1,5%
Castellà	2	1%
Castellà-Català	2	1%
Català-Occità-Arpità	2	1%

TEMES

Amb la mostra analitzada sembla que la majoria de les piulades amb l'etiqueta #català són sobre la llengua catalana (57% de les piulades), la qual cosa indica que els usuaris utilitzen l'etiqueta per indexar el tema de què estan parlant. Tot i així, també trobem aquesta etiqueta en piulades que parlen sobre lectura, videojocs, música o ciència, o fins i tot en piulades amb què els usuaris escenifiquen una rutina diària (com ara “bon dia” o “vaig cap a la feina”).

Taula 2. *Temes observats a les piulades analitzades*

Tema	Nombre de piulades	Percentatge de la mostra
Llengua catalana	114	57%
Miscel·lània	37	18,5%
Lectura	18	9%
Vídeo-jocs	14	7%
Música	9	4,5%
Ciència	8	4%

Basant-nos en aquestes observacions podríem dir que l'etiqueta #català compleix dues funcions força diferenciades: l'una ens indica que la piulada que llegim parla sobre la llengua catalana; mentre que l'altra ens indica que la piulada que llegim és escrita (en la seva totalitat o parcialment) en català. Ambdues d'aquestes funcions podrien interpretar-se com a eines per seleccionar l'audiència de les piulades, tot marcant quin tipus d'usuari pot tenir-hi interès. I ambdues d'aquestes funcions faciliten que l'etiqueta #català permeti la creació d'una comunitat virtual que el segueix i que funciona com un refugi d'ús per la llengua catalana, on aquesta és la llengua d'ús preferent i on la llengua (el seu context sociolingüístic, la seva gramàtica, el seu lèxic, etc.) és el principal tema de debat de la comunitat (v. Belmar & Glass, 2019).

EL CATALÀ A FACEBOOK

En aquesta secció analitzarem els usos lingüístics del grup de Facebook *Catalans a Holanda 2.0*. Aquest és un grup públic, de 1.370 membres, que es descriu com un lloc de trobada sense restriccions per a “tots els catalans i catalanes, catalanòfils i catalanòfiles residents a o interessats en els Països Baixos”. Les publicacions en aquest grup han estat monitoritzades des de l'1 de juliol del 2019 fins al 28 d'agost del mateix any. Amb un total de 71 publicacions, n'observarem les llengües utilitzades i els temes de què es parla en el grup. Després d'analitzar detingudament les publicacions, una categorització en sis temes: notícies, Catalunya³, consells, feina, enllaç⁴ i llengua catalana.

² La categoria de ‘miscel·lània’ inclou piulades que només contenien etiquetes així com piulades d'usuaris dient bon dia o bona nit a la xarxa.

³ La categoria ‘Catalunya’ fa referència a publicacions que parlen dels territoris de parla catalana, així com a les publicacions sobre la situació política del Principat.

⁴ La categoria ‘enllaç’ es refereix a publicacions en què l'objectiu de l'usuari és conèixer gent.

Basant-nos en d'altres anàlisis fetes a comunitats virtuals d'altres llengües minoritzades (v. Belmar & Heyen (2019), Belmar (2020b)) i en les característiques que segons Belmar i Glass (2019) aquestes comunitats han de reunir per ser considerades refugis d'ús, mirarem d'establir si aquest grup de Facebook funciona com a refugi d'ús per la llengua catalana entre els seus membres.

LLENGUA

La majoria de les publicacions analitzades (42 de 71, gairebé el 60%) eren escrites exclusivament en català. També hem observat un nombre prou elevat de publicacions bilingües en català i neerlandès (6 publicacions), i d'altres monolingües en neerlandès (7) i també en castellà (7). L'ús de l'anglès hi és força testimonial (2 publicacions monolingües en anglès i 2 amb la combinació anglès-català).

Taula 3. *Llengües utilitzades a les publicacions analitzades*

Llengua/Llengües	Nombre de publicacions	Percentatge de la mostra
Català	42	59,16%
Neerlandès	7	9,85%
Castellà	7	9,85%
Català-Neerlandès	6	8,45%
Català-Castellà	3	4,23%
Anglès	2	2,82%
Català-Anglès	2	2,82%
Català-Grec	2	2,82%

TEMES

Les temàtiques de les publicacions analitzades sembla que són força diversa. A diferència d'allò observat prèviament per altres llengües (v. Belmar & Heyen (2019) pel frisó septentrional i el frisó occidental; Belmar (2020b) per l'aragonès), la llengua (catalana) no és el tema de conversa principal en aquest grup. Principalment es parla de Catalunya —per donar-la a conèixer als membres holandesos del grup, o bé per debatre la situació política actual del Principat—, i els usuaris també utilitzen el grup per intercanviar notícies i demanar consells per la vida diària als Països Baixos.

Taula 4. *Temes observats a les publicacions analitzades*

Tema	Nombre de publicacions	Percentatge de la mostra
Catalunya	27	38,03%
Consells	16	22,53%
Notícies	16	22,53%
Llengua catalana	6	8,45%
Feina	4	5,64%
Enllaç	2	2,82%

El grup de facebook de *Catalans a Holanda 2.0*, doncs, podria ser descrit com una comunitat virtual que serveix de refugi d'ús per a la llengua catalana a internet. Tenint en compte les característiques dels refugis d'ús segons Belmar i Glass (2019), podem determinar que la llengua catalana, tot i no ser l'única llengua usada en la comunitat, és la llengua d'ús preferent (amb gairebé un 60% de les publicacions exclusivament en català, i un altre 18% amb combinacions del català amb altres llengües). Podríem dir, de fet, que aquest grup de Facebook constitueix una comunitat virtual que facilita que parlants desplaçats mantinguin el contacte amb la llengua en una situació en què, altrament, podrien passar dies sense parlar-la o escriure-la.

CONCLUSIÓ

A mesura que la globalització transforma les limitacions espacials i temporals, ens empeny cap a “homogeneity, synchronisation, integration, unity and universalism⁵” mentre, a la vegada, reforça la necessitat per a “localisation, heterogeneity, differentiation, diversity and particularism⁶” (Bornman, 2003: 24). Les onades migratòries recents han augmentat la diversitat present dins les fronteres geogràfiques que durant molt de temps van servir com a base per a identitats comunes. I amb aquesta superdiversitat (v. Vertovec, 2007) arriben diferents cultures, llengües, etnicitats i identitats que influeixen la vida quotidiana en llocs prèviament ‘mono-ètnics’ —o més ben dit, oficialment mono-ètnics— i la identitat híbrida i el plurilingüisme esdevenen el focus d'atenció (Cooke & Simpson, 2012). Alhora, les ideologies sobre llengua, identitat i nació cada cop són més discutides i menys territorials. Les pràctiques plurilingües esdevenen cada cop més comunes arreu del món, sobretot en contextos urbans (v. Yağmur & Extra (2011) per exemple), tot i que no de manera exclusiva (v. també Jiménez-Salcedo, Hélot & Camilleri-Grima (2020)). El multilingüisme ha esdevingut un objectiu a assolir a l'educació (v. De Mejía (2012), Jaffe (2012), López-Gopar, Jiménez & Delgado (2014)) i el desenvolupament de les tecnologies de la comunicació ha canviat de manera dràstica les nostres interaccions i, com a conseqüència, la manera en què negociem i representem les nostres identitats (v. Hsu, Chih & Liou (2015), Belmar & Glass (2019)).

Les xarxes socials són un gran aparador de tots aquests canvis, i exemplifiquen la innovació possible des que els individus tenen l'oportunitat de crear els seus propis continguts i compartir-los. L'internet ha esdevingut una plataforma essencial per a la construcció comunitària i per a l'establiment d'una identitat grupal per a parlants de llengües minoritzades diverses (v. per exemple, Johnson & Callahan (2013), Belmar & Heyen (2019), Belmar (2020b)); i fins i tot n'ha permès la normalització del seu ús fora d'àmbits tradicionals (v. Cunliffe, 2007). Sembla, doncs, que les comunitats virtuals ofereixen la plataforma perfecte perquè les llengües minoritzades reclamin els seus espais propis a internet (v. Belmar & Glass, 2019), on sembla que hi governa la llei del més fort.

En el cas de la llengua catalana, l'ús que se'n fa a Twitter (a l'etiqueta #català) i a Facebook (al grup *Catalans a Holanda*) sembla indicar que el català compta amb una vitalitat relativa a les xarxes socials, i amb un ventall força ampli de recursos que permeten que els parlants creem refugis d'ús diversos. De fet, tenint en compte Belmar i Glass (2019), podem determinar que tant el grup de Facebook com l'etiqueta que hem analitzat presenten característiques típiques de comunitats virtuals que funcionen com a refugis d'ús per a llengües minoritzades:

la llengua catalana és la llengua d'ús preferent en ambdues comunitats (amb una presència molt més significativa a l'etiqueta que al grup de Facebook);

en el cas de l'etiqueta, la llengua catalana és un tema de conversa rellevant per a la comunitat (més de la meitat de les piulades feien referència a la llengua).

A més a més, ambdues comunitats, però especialment el grup de Facebook, semblen haver normalitzat l'ús de la llengua catalana per a debatre altres temes més enllà dels estrictament lingüístics: com ara els videojocs, notícies en general, ofertes de feina, etc. És a dir, que totes dues comunitats analitzades encoratgen l'ús de la llengua catalana tot normalitzant-la com a vehicle de comunicació per a debatre tot de temes diversos (Belmar & Glass, 2019).

Tots aquests recursos, a més a més, sembla que ens permeten desenvolupar estratègies per pal·liar els efectes negatius que puguin tenir les estratègies de disseny d'audiències (v. Marwick & Boyd (2011), Androutsopoulos, 2013)) en l'ús de les llengües minoritzades. En un context com l'internet, on l'audiència imaginada pot ser molt diversa, l'ús de llengües majoritàries tendeix a veure's reforçat, la qual cosa relega a un ús anecdòtic les llengües minoritzades. Tot i així, les comunitats virtuals suposen un canvi de paradigma. Un espai (virtual) en què l'audiència imaginada comparteix la llengua minoritzada, i on, per tant, el codi del missatge no tindria per què veure's afectat per estratègies de disseny d'audiències. Un espai com les comunitats virtuals analitzades en aquest article.

⁵ L'homogeneïtzació, la sincronització, la integració, la unitat i l'universalisme.

⁶ La localització, l'heterogeneïtat, la diferenciació, la diversitat i el particularisme.

REFERÈNCIES

Anderson, Benedict. (1983). *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.

Androutsopoulos, Jannis. (2013). Networked multilingualism: Some language practices on Facebook and their implications. *International Journal of Bilingualism*, 19(2), 185-205. Consultat el 10/08/2019, des de <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1367006913489198>.

Baker, Colin. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
Belmar, Guillem. (2018). *New technologies are not the enemy: the opportunities Social Media offer Minority Languages, from the perspective of the #europeminoritylanguages Project*. Comunicació presentada a la 3a Conferència d'Estudis Cèltics a Poznań a la Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poland.

Belmar, Guillem. (2020a). Digital presence and language revitalization: attitudes towards and use of minority languages on social media. Dins L. Scirha (Ed.). *Comparative Studies in Bilingualism and Bilingual Education*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Belmar, Guillem (2020b). ¿Pueden las lenguas minorizadas respirar tranquilas en las redes sociales? El papel de las comunidades virtuales como refugio de uso a través de la observación de un grupo de Facebook para hablantes de Aragónés. *Études Romanes de Brno*, 41(1).

Belmar, Guillem, & Heyen, Hauke. (2019). *A comparison of Language use in North and West Frisian virtual communities*. Comunicació presentada a la 17a conferència internacional de llengües minoritzades organitzada per Mercator European Research Center a Ljouwert, Països Baixos. https://www.academia.edu/38596578/A_comparison_of_language_use_in_North_and_West_Frisian_virtual_communities Potser podem afegir-hi: Disponible en línia a:

Belmar, Guillem, & Glass, Maggie. (2019). Virtual communities as breathing spaces for minority languages: re-framing minority Language use in social media. *Adeptus*, 2019(14), 1-24, doi: 10.11649/a.1968.

Blommaert, Jan. (2009). *The sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Blommaert, Jan. (2019). Formatting online actions. #justsaying on Twitter. *International Journal of Multilingualism*, 16(2), 112-126. Consultat el 23/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14790718.2019.1575832>

Bonsey, Maggie. (2018). *Language promotion on the internet: an examination of Irish speakers on Twitter*. Comunicació presentada a la 3rd Poznań Conference of Celtic Studies at the Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poland.

Bornman, Elirea. (2003). Struggles of identity in the age of globalisation. *Communicatio: South African Journal for Communication Theory and Research*, 29(1-2), 24-47. Consultat el 23/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02500160308538019>.

Buszard-Welcher, Laura. (2000). Can the web help save my language?, Dins Leanne Hinton i Kenneth Hales (Eds.). *The green book of language revitalization in practice*, 331-345. San Diego: Academic Press.

Cassany i Comas, Daniel. (2011). *En línia. Llegir i escriure a la xarxa*. Barcelona: Graó.

Castells, Manuel. (2003). *La societat xarxa*. Barcelona: UOC.

Cenoz, Jasone, & Gorter, Durk. (2017). Minority languages and sustainable translanguaging: threat or opportunity? *Journal of Multicultural Development*, 38(1), 901-912. Consultat el 25/06/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2017.1284855>.

Chaffey, Dave. (2018). *Global social media research: summary 2018*. Smart insights. Consultat el 21/05/2019, des de <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>.

Crystal, David. (2006). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cooke, Melanie, & Simpson, James. (2012). Discourses about linguistic diversity. Dins Marilyn Martin-Jones, Adrian Blackledge, & Angela Creese (Eds.). *The Routledge Handbook of Multilingualism* (116-130). New York: Routledge.

Cunliffe, David. (2007). Minority Languages and the Internet: New Threats, New Opportunities. Dins Mike Cormack, & Niamh Hourigan (Eds.). *Minority Language Media: Concepts, Critiques, and Case Studies* (133-151). Clevedon: Multilingual Matters.

Davis-Deacon, Merryn. (2018). *Standard and non-standard Breton on Facebook*. Comunicació presentada a la 3rd Poznań Conference of Celtic Studies at the Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poland.

De Mejía, Anne-Marie. (2012). Immersion education: en route to multilingualism. Dins Marilyn Martin-Jones, Adrian Blackledge, & Angela Creese (Eds.). *The Routledge Handbook of Multilingualism* (199-213). New York: Routledge.

Díaz, Koldo. (2011). Euskal identitatearen garapena on-line sare sozialen bidez: gazteen praktika sozialak Facebooken. *Gogoa Aldiskaria*, 11(1), 61-86. Consultat el 10/08/2019, des de <https://www.ehu.eus/ojs/index.php/Gogoa/article/view/6652>.

Eisenberg, Abigail, & Spinner-Halev, Jeff. (Eds.). (2005). *Minorities within minorities: equality, rights and diversity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Eisenlohr, Patrick. (2014). Language revitalization and new technologies: cultures of electronic mediation and the refiguring of communities. *Annual Review of Anthropology*, 33, 21-45. Consultat el 20/07/2019, des de <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.anthro.33.070203.143900>.

Feixa Pàmols, Carles, Ariadna Fernández Planells, & Mònica Figueras Maz (2016). Generación hashtag. Los movimientos juveniles en la era de la web social. *Revista Latinoamericana de ciencias sociales, niñez y juventud*, 14(1), 107-120.

Fernández-Planells, Ariadna, Mónica Figueras-Maz, & Carles Feixa Pàmols (2014). Communication among young people in the #spanishrevolution: uses of online-offline tools to obtain information about #acampadabcn. *New Media & Society*, 16(8), 1287-1308.

Fishman, Joshua. (1991). *Reversing language shift*. Clevedon: Multilingual Matters.

Hsu, Li-Chun, Wen-Hai, Chil & Dah-Kwei, Liou. (2015). Understanding community citizenship behaviour in social networking sites: An extension of the social identification theory. *Industrial Management & Data Systems*, 115(9), 1752-1772.

Ivkovic, Dejan, & Lotherington, Heather. (2008). Multilingualism in cyberspace: conceptualizing the virtual linguistic landscape. *International Journal of Multilingualism*, 6(1), 17-36. Consultat el 30/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14790710802582436?tab=permissions&scroll=top>.

Jaffe, Alexandra. (2012). Multilingual citizenship and minority languages. In Marilyn Martin-Jones; Adrian Blackledge; & Angela Creese (Eds.), *The Routledge Handbook of Multilingualism*, 83-89. New York: Routledge.

Jiménez-Salcedo, Juan, Hélot, Christine, & Camilleri-Grima, Antoinette. (Eds.) (2020). *Small is Plurilingual: Languages and Identities in Microterritories*. Berlin: Peter Lang.

Johnson, Jared L., & Callahan, Clark. (2013). Minority Cultures and Social Media: Magnifying Garifuna. *Journal of Intercultural Communication Research*, 42(2), 319-339. Consultat 10/08/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17475759.2013.842608>

Jones, Elin. (2013). Minority language media, convergence culture and the indices of linguistic vitality. Dins Elin Jones & Enrique Uribe-Jongbloed. (Eds.). *Social media and minority languages: Convergence and the creative industries* (58-72). Bristol: Multilingual Matters.

Jones, Elin Haf Gruffydd, & Uribe-Jongbloed, Enrique. (Eds.). (2013). *Social Media and Minority Languages: Convergence and the Creative Industries*. Bristol: Multilingual Matters.

Jongbloed-Faber, Lysbeth; Hans van de, Velde; Cor van der, Meer & Klinkenberg, Edwin. (2016). Language use of Frisian bilingual teenagers on social media. *Treballs de sociolingüística catalana*, 26, 27-54. Consultat el 10/08/2019, des de https://www.mercator-research.eu/fileadmin/mercator/documents/publications/2016_-_Jongbloed-Faber_et_al._-Language_use_of_Frisian_bilingual_teenagers_on_social_media.pdf.

Kavoura, Androniki. (2014). Social media, online imagined communities and communication research. *Library Review*, 63(6-7), 490-504. Consultat el 30/07/2019, des de <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/LR-06-2014-0076/full/html>.

Keegan, Te Taka; Mato, Paora & Ruru, Stacey. (2015). Using Twitter in an Indigenous Language: an analysis of Te Reo Maori tweets. *Alternative: An International Journal for Indigenous Peoples*, 11(1), 59-75. Consultat el 10/08/2019, des de <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/117718011501100105>

Kelly-Holmes, Helen, & Atkinson, David. (2017). Perspectives on Language Sustainability in a Performance Era: Discourses, Policies and Practices in a Digital and Social Media Campaign to Revitalize Irish. *Open Linguistics*, 3, 236-250. Consultat el 30/07/2019, des de <https://www.degruyter.com/view/j/opli.2017.3.issue-1/opli-2017-0012/opli-2017-0012.xml>.

Kymlicka, Will. (Ed.). (1995). *The rights of minority cultures*. Oxford: Oxford University Press.

Lasén Díaz, Amparo (2006). Lo social como movilidad: usos y presencia del teléfono móvil. *Política y Sociedad*, 43(2), 153-167.

Leeson, Lorraine & Sheikh, Haaris. (2007). Signall: Developing online and blended deaf studies course content across EU borders. *EDULEARN09 Proceedings*, 2022-2032. Consultat el 10/08/2019, des de <https://library.iated.org/view/LEESON2009SIG1>.

Lillehaugen, Brook Danielle. (2016). Why write in a language that (almost) no one can read? Twitter and the development of written literature. *Language Documentation & Conservation*, 10, 356-393. Consultat el 10/08/2019, des de <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/handle/10125/24702>

López-Gopar, Mario; Jiménez, Narcedalia & Delgado, Arcadio. (2014). Critical Classroom Practices: Using “English” to Foster Minoritized Languages and Cultures in Oaxaca, Mexico. Dins Durk Gorter, Victoria Zenotz, & Jasone Cenoz (Eds.), *Minority Languages and Multilingual Education: Bridging the Local and the Global*, 177-199. London: Springer.

Marwick, Alice E., & Boyd, Danah. (2011). I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media & Society*, 13(1), 114-133. Consultat el 30/07/2019, des de <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1461444810365313?journalCode=nmsa>.

McCulloh, Gretchen. (2019). *Because Internet. Understanding the new rules of language*. New York: Riverhead Books.

McMonagle, Sarah; Cunliffe, Daniel; Jongbloed-Faber, Lysbeth & Jarvis, Paul. (2019). What can hashtags tell us about minority languages on Twitter? A comparison of #cymraeg, #frysk and #gaeilge. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 40(1), 32-49. Consultat el 25/08/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01434632.2018.1465429?journalCode=rmmm20>.

Miquel-Ribé, Marc, & Laniado, David. (2018). Wikipedia Culture Gap: Quantifying Culture Imbalance Across 40 Language Editions. *Frontiers in Physics*, 6. Consultat el 25/08/2019, des de <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphy.2018.00054/full>

Moriarty, Máiréad. (2015). *Globalizing language policy and planning: an Irish language perspective*. London: Palgrave Macmillan.

Nava Díaz, Salvador Wilfrido; Chavira Juárez, Gabriel; Hervás Lucas, Ramón & Bravo Rodríguez, José. (2009). Adaptabilidad de las tecnologías RFID y NFC a un contexto educativo: Una experiencia en trabajo cooperativo. *IEEE-Revista Iberoamericana de Tecnologías del Aprendizaje*, 4(1), 17-24.

Norman, Mark. (2014). Online community or electronic tribe? Exploring the social characteristics of an internet hockey fan culture. *Journal of Sports and Social Issues*, 38(5), 395-414. Consultat el 10/08/2019, des de <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0193723512467191?journalCode=jssa>.

Paricio-Martín, Santiago, & Martínez-Cortés, Juan Pablo. (2010). Nuevas vías de revitalización para lenguas minorizadas: la repercusión de internet en el caso del aragonés. *Digithum*, 12, 1-11. Consultat 10/08/2019, des de <http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/handle/10609/8909>

Pietikäinen, Sari, & Kelly-Holmes, Helen. (2011). Gifting, service and performance: three eras in minority language media policy and practice. *International Journal of Applied Linguistics*, 21(1), 51-70. Consultat 23/07/2019, des de https://www.researchgate.net/publication/230363187_Gifting_service_and_performance_Three_eras_in_minority-language_media_policy_and_practice

Pischlöger, Christian. (2016). Udmurt on Social Network Sites: A Comparison with the Welsh Case. Dins Reetta Toivanen, & Janne Saarikivi. (Eds.). *Linguistic Genocide or Superdiversity? New and Old Language Diversities* (108-132). Clevedon: Multilingual Matters.

Poza, Luis. (2017). Translanguaging: Definitions, Implications and Further Needs in Burgeoning Inquiry. *Berkeley Review of Education*, 6(2), 101-128. Consultat el 10/08/2019, des de <https://escholarship.org/uc/item/8k26h2tp>.

Reershemius, Gertrud. (2017). Autochthonous heritage languages and social media: writing and bilingual practices in Low German on Facebook. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38(1), 35-49. Consultat el 23/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01434632.2016.1151434>.

Reig, Dolors, & Vilchez, Luis F. (2013). *Los jóvenes en la era de la hiperconectividad: tendencias, claves y miradas*. Madrid: Fundación Telefónica & Fundación Encuentro.

Reig, Dolors, & Fretes Torruela, Gabriela. (2011). Identidades digitales. Límites poco claros. *Cuadernos de pedagogía*, 418, 58-61.

Reinhardt, Jonathon. (2017). Social Networking Sites and Language Education. Dins Steven Thorne, & Stephen May (Eds.), *Language Education and Technology* (1-12). Cham: Springer International Publishing.

Reinhardt, Jonathon, & Thorne, Steven. (2017). Language socialization in digital contexts. In Patricia Duff, & Stephen May (Eds.), *Language Socialization*, 1-13. Cham: Springer International Publishing.

Scannell, Kevin. (2012). Translating Facebook into endangered languages. Dins Tania Ka'ai, Muiris O Laoire, Nicholas Ostler, Rachel Ka'ai-Mahuta, Dean Mahuta, & Tania Smith (Eds.) *Language endangerment in the 21st century: Globalisation, technology and new media. Proceedings of the 16th Foundation for Endangered Languages Conference* (106-110). Auckland, Aotearoa/New Zealand: Re Ipukarea & Printsprint. Consultat el 30/07/2019, des de <https://cs.slu.edu/~scannell/pub/fel12.pdf>.

Soria, Claudia. (2016). What is digital language diversity and why should we care. *LinguaPax review 2016: Digital Media and Language Revitalisation – Els mitjans digitals i la revitalització lingüística*, 13-28. Barcelona: Linguapax.

Szczepankiewicz, Piotr. (2018). *Authenticity of Cornish as seen in forum posts – 2005-2013*. Comunicació presentada a la 3rd Poznań Conference of Celtic Studies at the Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poland.

Tagg, Caroline, & Seargeant, Philip. (2015). Facebook and the discursive construction of the social network. Dins Alexandra Georgakopoulou, & Tereza Spilioti (Eds.), *The Routledge Handbook of Language and Digital Communication*, 339-353. Abongdon: Routledge.

Teruelle, Rhon. (2012). Social Media and Youth Activism. Dins Hana S. Noor Al-Deen, & John Allen Hendricks (Eds.), *Social Media Usage and Impact* (201-217). Plymouth: Lexington Books.

Velasco, Patricia., & García, Ofelia. (2014). Translanguaging and the writing of bilingual learners. *Bilingual Research Journal*, 37(1), 6-23. Consultat el 30/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15235882.2014.893270?journalCode=ubri20>.

Vertovec, Steven. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 3(6), 1024-1054. Consultat el 30/07/2019, des de <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870701599465>.

Warren, Anthony Scott, & Jennings, Geraint. (2015). 'Allant contre vent et mathée': Jèrriais in the twenty-first century. Dins Mari C. Jones (Ed.), *Endangered Languages and New Technologies* (127-140). Cambridge: Cambridge University Press.

Wenger, Etienne. (1998). *Communities of practices: Learning, Meaning and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yağmur, Kutlay, & Extra, Guus. (2011). Urban multilingualism in Europe: Educational responses to increasing diversity. *Journal of Pragmatics*, 43, 1185-1195.

Zappavinga, Michele. (2012). *Discourse of Twitter and social media: How we use language to create affiliation on the Web*. London: Continuum.